

Каламбет К.М., Якунькіна Ю.О.

УДК 658.14(075.8)

ОСНОВНІ НЕДОЛІКИ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ НА УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Анотація. Проаналізовано підходи щодо визначення сутності фінансового планування. Зазначено, що фінансове планування є важливим елементом корпоративного планового процесу і має за мету забезпечення відповідності між існуючими і доступними джерелами фінансових ресурсів і потреби в них, визначення конкретних напрямків їхнього використання для досягнення очікуваних результатів функціонування підприємства. Показано бюджетування, як складову частину процесу планування на підприємстві.

Визначено основні недоліки фінансового планування на підприємстві. Запропоновано наступну структуру сучасного фінансового плану підприємства: прогнозні форми балансу, звіту про прибутки і збитки, звіту про джерела і використання грошових коштів; обсяги інвестицій; опис стратегій підприємства.

Визначено основні напрямки удосконалення фінансового планування на підприємстві.

Ключові слова: Фінансове планування, корпоративний плановий процес, фінансовий план, бюджетування, підходи до фінансового планування.

Анотация. Проанализированы подходы к определению сущности финансового планирования. Отмечено, что финансовое планирование является важным элементом корпоративного планового процесса и имеет целью обеспечение соответствия между существующими и доступными источниками финансовых ресурсов и потребности в них, определение конкретных направлений их использования для достижения ожидаемых результатов функционирования предприятия. Показано бюджетирования, как составную часть процесса планирования на предприятии.

Определены основные недостатки финансового планирования на предприятии. Предложено следующую структуру современного финансового плана предприятия: прогнозные формы баланса, отчета о прибылях и убытках, отчета об источниках и использовании денежных средств; объемы инвестиций, описание стратегий предприятия.

Определены основные направления совершенствования финансового планирования на предприятии.

Ключевые слова: Финансовое планирование, корпоративный плановый процесс, финансовый план, бюджетирование, подходы к финансовому планированию.

Summary. The approaches to determine the nature of financial planning. Indicated that financial planning is an essential element of the planning process and corporate aims to ensure consistency between existing and available sources of funding and need, identify specific areas of their use to achieve the expected results of the enterprise.

It is noted that the problem of the use of financial planning at Ukrainian enterprises in an uncertain external environment remains unsolved due to the lack of serious theoretical research methodology for strategic planning, inability to use already developed methods and approaches to operational and tactical financial planning, obtaining adequate predictive values of key indicators of financial and economic activities and building on their basis the actual plans.

Displaying budgeting as part of the planning process in the company. The main disadvantages of financial planning at the enterprise. A structure like the modern enterprise financial plan: projected form balance sheet, income statement, statement of source and use of funds, the amount of investment; description of strategies of the company. The main directions of improving financial planning company.

Keywords: Financial planning, corporate planning process, financial plan, budgeting, approaches to financial planning.

ВСТУП. Фінансове планування на українських підприємствах можна розглядати як управлінську проблему, яка достатньо довгий час реалізувалася не в повному обсязі через складність розробки і реалізації, відсутності методології фінансового планування і достатньо простих методів його реалізації, що є прийнятними в умовах ринкової економіки.

Різні аспекти фінансового планування і прогнозування як галузі наукових досліджень знаходяться в центрі уваги багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених. Суттєвий внесок у розв'язання проблем фінансового планування зробили такі вітчизняні і російські вчені: І.Т. Балабанов, І.А. Бланк, А.Н. Жилкіна, А.М. Ковальова, А.М. Поддєрьогін та інші. Значний науковий інтерес для осмислення проблем фінансів підприємств і фінансового планування представляють праці західних науковців: Р. Брейлі, Е. Грінолла, Є. Бріггема, Р.С. Каплана, С. Майерса, Д.П. Нортон, Дж. К. Хорна та інші.

В той же час, розвиток економіки України, перехід від декларативної до реальної самостійності в управлінні підприємством, поява реальної загрози банкрутства призвели до необхідності планування своєї діяльності, у тому числі використання фінансового планування на основі сучасних методичних підходів.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ. Тому метою статті є визначення основних недоліків фінансового планування на Українських підприємствах.

РЕЗУЛЬТАТИ. У наукових публікаціях існує багато підходів до визначення сутності фінансового планування. Так, фінансове планування трактується як:

1. комплексна система, яка включає в себе систему планів у різних періодах часу, що вирішують стратегічні і тактичні задачі підприємства, використовує різну вихідну інформацію і тісно переплетена з виробничим процесом, закупівлею сировини і матеріалів, збутом продукції (наданням послуг) [1];
2. складний процес, який можна розділити на чотири взаємопов'язані процеси:

- процес аналізу інвестиційних можливостей і можливостей фінансування, якими може розпоряджатися суб'єкт підприємницької діяльності;
 - процес прогнозування наслідків поточних рішень для уникнення неочікуваних ситуацій і розуміння зв'язків між поточними і майбутніми рішеннями;
 - процес обґрунтування обраного варіанту з множини можливих рішень (цей варіант і буде складати основу останньої редакції плану);
 - процес оцінки отриманих результатів у порівнянні з метою, встановленою у фінансовому плані [2];
3. науковий процес обґрунтування на певний період руху фінансових ресурсів підприємства і відповідних фінансових відносин [3];
 4. процес систематичної підготовки управлінських рішень, які прямо або опосередковано впливають на обсяги фінансових ресурсів, погодження джерел формування і напрямів використання відповідно до виробничих, маркетингових планів, а також величину показників діяльності підприємства в плановому періоді, що забезпечують вирішення задач найраціональнішим способом [4];
 5. процес розробки системи фінансових планів, який складається у визначенні фінансових цілей, встановлення ступеню відповідності цих цілей фінансового стану підприємства і формування послідовності дій, спрямованих на досягнення поставлених цілей [5];
 6. визначення обсягу фінансових ресурсів, необхідних для виробничо-господарської діяльності підприємства, а також джерел його поповнення [6];
 7. цілеспрямована діяльність держави, окремих суб'єктів господарювання по обґрунтуванню ефективності економічних і соціальних рішень з урахуванням їхнього забезпечення джерелами фінансування, оптимізації витрат, що плануються та кінцевих результатів [2];
 8. процес забезпечення сталості орієнтації в отриманні оптимальних доходів на самофінансування виробничо-технічної діяльності для досягнення внутрішньої збалансованості і динамічної рівноваги, спрямованої на забезпечення рентабельності виробничої діяльності [7];
 9. планування всіх доходів і напрямків витрачання грошових коштів підприємства для забезпечення його розвитку [8] та ін.

Незважаючи на різні підходи до визначення сутності фінансового планування всі автори сходяться в тому, що фінансове планування є важливим елементом корпоративного планового процесу і має за мету забезпечення відповідності (збалансованості) між існуючими і доступними джерелами фінансових ресурсів і потреби в них, визначення конкретних напрямків їхнього використання для досягнення очікуваних результатів функціонування підприємства.

Але необхідно зазначити, що проблема застосування фінансового планування на українських підприємствах в умовах нестабільного зовнішнього середовища залишається не вирішеною через відсутність серйозних теоретичних досліджень методології стратегічного планування, неможливість використання вже розроблених методів і підходів до оперативного і стратегічного фінансового планування, отримання адекватних прогнозних значень основних показників фінансово-економічної діяльності і побудови на їхній основі реальних планів. Різні підходи до визначення сутності фінансового планування призводить до його певного ототожнювання з процесом бюджетування на підприємстві. Таке ототожнювання не є правомірним, так як бюджетування є складовою частиною процесів економічного і фінансового планування на підприємствах і у галузях.

Процес бюджетування в певній грошово-фінансовій частині виступає у якості процесу, що відображає різноманіття фінансового планування і представляє собою одну з методологічних форм організації, проведення і технічного оформлення процесів економічного і фінансового планування. З іншого боку бюджетування представляє собою систему розрахунків окремих показників до бюджетів. Це має загальний характер і складає незмінну основу процесу фінансового планування, що відбувається на будь-якій теоретичній базі і у будь-якій прийнятій формі. У заключній частині процесу складання фінансових бюджетів бюджетування виступає як метод групування сукупності грошово-фінансових показників.

Державні підприємства як суб'єкти державної власності зобов'язана складати і виконувати річний фінансовий план відповідно до наказу Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 27.05.2003 р. № 137, згідно якого була введена нова форма фінансового плану. Більшість українських підприємств також продовжують використовувати відповідну форму фінансового планування.

Процес фінансового планування, прийнятий на українських підприємствах, відповідно до вищезгаданого наказу має суттєві недоліки.

- відсутність серйозних теоретичних досліджень методології стратегічного планування, що дозволило б зняти невизначеність чинників зовнішнього середовища, а також схеми її реалізації, яка мала б практичне значення;
- практична неможливість розробки стратегічних фінансових планів через високу нестабільність зовнішнього економічного середовища. У країнах з ринковою економікою підприємства складають фінансові плани, типовий горизонт якого складає, як правило, 5 років;
- зорієнтованість підприємств на оперативному і поточному фінансовому плануванні, у той час як у країнах з ринковою економікою підприємства використовують короткострокове фінансове планування для впевненості, що їм вистачить для оплати поточних рахунків, а отримані і видані позики є вигідними;
- відсутність взаємозв'язків між окремими рівнями фінансового планування, проблема узгодження планових рішень, а також локальних цілей поточного і оперативного планування і стратегічної мети функціонування підприємства;

- відсутність розробленого законодавства щодо фінансового планування;
- орієнтація фінансового планування на прогнозування форм бухгалтерської звітності. Відбувається у певній мірі підміна сутності фінансового планування плануванням і прогнозуванням тих результатів діяльності, які відображаються у формах бухгалтерської звітності. Така орієнтація на форми бухгалтерської звітності в теоретичному плані ставить знак рівняння між методологіями обліку і фінансового планування, що є не зовсім правомірним;
- надмірна деталізація показників фінансових планів. У країнах з ринковою економікою розробники фінансових планів намагаються розглядати зведені показники за кожним видом діяльності підприємства, замість розгляду всіх можливих показників;
- при формалізації процесів фінансового планування і управління слабо враховуються творчі, інтуїтивні аспекти формування фінансових рішень. Матеріальним продуктом фінансового планування є фінансовий план, який має описувати фінансову стратегію підприємства, прогнозувати її результати за допомогою прогнозних форм фінансової звітності; формулювати фінансові цілі і критерії діяльності підприємства і давати обґрунтування обраної стратегії.

Структура фінансового плану, які розробляють українські підприємства, значно відрізняється від фінансових планів, що розробляють у країнах з ринковою економікою. На наш погляд, це пов'язано з тим, по-перше, що для економіки, що побудована на ринкових методах, необхідні й нові методи як управління фінансами підприємств, так й фінансового планування і, по-друге, побудова фінансових планів у розвинутих країнах базується на прогнозування вхідних і вихідних грошових потоків, а не окремих показників.

Виходячи з вищесказаного сучасний фінансовий план підприємства повинен мати іншу структуру і включати [4]:

1. прогнозні форми балансу, звіту про прибутки і збитки, звіту про джерела і використання грошових коштів, так як ці форми звітності відображають фінансові цілі компанії;
2. показувати обсяги капіталовкладень з розбивкою по категоріям, по підрозділам або видам діяльності і дасться обґрунтування обсягів цих інвестицій. При цьому при розробці фінансового плану інвестиційні проекти не розглядаються як окремі незалежні проекти, а в укрупненому обсязі;
3. опис стратегій компанії, які необхідно застосувати для досягнення цих фінансових цілей.

Опис стратегії може включати в себе такі параметри, як наукові дослідження і розробки, заходи підвищення ефективності, розробка нових продуктів, цінні стратегії та ін.

Таким чином, у якості напрямків удосконалення фінансового планування на підприємстві можна виділити наступні:

1. формування чіткої фінансової стратегії розвитку підприємства.
2. перехід від оперативного і поточного фінансового планування до стратегічного з поступовим збільшенням горизонту планування;
3. розробка методів і моделей стратегічного фінансового планування, які б враховували можливі негативні впливи зовнішнього середовища різної природи;
4. підвищення узгодженості локальних цілей поточного і оперативного фінансового планування і стратегічної мети функціонування підприємств і його підрозділів;
5. підсилення координації окремих рівнів фінансового планування підприємства;
6. поступовий відхід від надмірної деталізації показників фінансових планів і перехід до агрегатних.

ВИСНОВКИ. Таким чином, актуальність дослідження обумовлена недостатньою методологічною та методичною розробленістю підходів до фінансового планування. Прийнята на українських підприємствах, має суттєві недоліки і відмінності у порівнянні з методологією, прийнятою в країнах з розвинутою економікою. Удосконалення методів фінансового планування дозволить підвищити керованість і ефективність його функціонування.

Джерела та література:

1. Жилкина А. Н. Финансовое планирование на предприятии / А. Н. Жилкина. – М. : ООО Фирма «Благовест-В», 2004. – 248 с.
2. Брейли Р., Майерс С. Принципы корпоративных финансов / Р. Брейли, С. Майерс. – М. : «ОЛИМП-БИЗНЕС», 1997. – 1120 с.
3. Крамаренко Г. О. Фінансовий менеджмент. 2-ге вид. : Підручник / Г. О. Крамаренко, О. Є. Чорна. – Київ : Центр учбової літератури, 2009. – 520 с.
4. Семенов Г. А. Фінансове планування і управління на підприємствах : Навч. посібник / Г. А. Семенов, В. З. Бугай, А. Г. Семенов, А. В. Бугай – Київ : Центр учбової літератури, 2007. – 432 с.
5. Шелудько В. М. Фінансовий менеджмент : Підручник / В. М. Шелудько. – К. : Знання, 2006. – 439 с.
6. Тарасюк Г. М. Планування діяльності підприємства : Навч. посібник 3-е вид. / Г. М. Тарасюк, Л. І. Шваб. – К. : Каравела, 2008. – 352 с.
7. Марцин В. С. Планування як основна складова процесу фінансової діяльності / В. С. Марцин // Фінанси України. – 2008. – № 4. – С. 23–31.
8. Книга А. С. Финансовое планирование и бюджетирование : Уч. пособие / А. С. Книга, О. В. Чобур. : Алт. гос. тех. ун-т им. И. И. Ползунова. – Барнаул : Изд-во АлтГТУ, 2009. – 127 с.